

Bárász Péter

Hogyan lettem műfordító?

J.-vel egy kupében utaztunk a vonaton, Varsóban szállt fel ő is, ő Minszkbe tartott, én pedig csak Bresztig jöttem. Ez még 2008 májusában történt. Fura egy alak volt, amíg erősen ránk nem esteledett, majdhogynem folyamatosan telefonált, hol lengyelül, hol belaruszul – én előben akkor hallottam először olyat, hogy az irodalmi belaruszt beszélje valaki. Ha odafigyelek, akkor sem értettem volna, bár a lengyel már nem okozott gondot, hisz minden Breszt–Budapest utam keresztülszelte a fél Lengyelországot – és énám bizony ragadnak a nyelvek.

Figyelmeztetett mindenkit, hogy éppen aznap vezetett be a belarusz vám egy újabb korlátozást: az országba maximum öt (vagy talán tíz – nem emlékszem) pár zoknit vihet be egy ember vámmmentesen. Én persze visszakérdeztem, hogy a tiszta is számít-e, vagy csak a piszkos? Evvel kezdődött. ☺

Egymást nem ismerő utasok, akik talán soha többé nem is találkoznak, mindenféléről beszélgetnek – ki-ki talán az őt leginkább foglalkoztató témáról. J. esetében ez Vincent Dunyin-Marcinkevics (1808–1884), a modern belarusz irodalom megalapítója. Hát én tudtam róla, hogy kicsoda, sőt valami keveset olvastam is tőle – akkoriban persze orosz fordításban. Ezért egy külföldinek nyilvános ölelés jár!

Már akkor is volt, mint ma, különböző zászlókkal díszített névjegyem, adtam egyet, de válaszul sem névjegy, sem telefonszámot, semmi adatot – még a keresztnevét sem – kaptam. Jóval később értettem csak meg, hogy attól félt: már megint egy provokátorral akadt össze. (Azokban az időkben rúgták ki minden pozíciójából és vették feketelistára. Majdnem nyolc évnek kellett eltelnie, hogy állást tudjon találni, de addigra elszokott már attól, hogy főnöksége legyen, akinek bizony még a levéltári kutatómunkában is „szót kell fogadni”.)

Körülbelül egy évvel később jelentkezett: valamilyen szöveget kért, hogy fordítsak le magyarról oroszra, amit aztán ő áttesz belaruszra, és úgy közli le. A munkát megcsináltuk, bár nyomtatásban nem jelenhetett meg (feketelista!), de az aktív kapcsolat innen datálódik. Agitált, hogy kezdjek műfordítani, nekem nem nagyon tetszett az ötlet, de amikor 2009 őszén megajándékozott Sergiusz Piasecki (1901–1964) *A Nagymedve szerelmese* c. csempészregényével lengyel eredetiben, plusz a saját belarusz fordításában, élvezettel olvastam – nem is tudtam addig, hogy viszonylag jól tudok lengyelül olvasni ☺. A fordításába is belekezdtem (Dr. Tóth Attila már nem élt, munkám alig-alig volt), de semmi örömet nem leltem benne – nagyon is embert próbáló ez a munka, nem is nekem való, hisz nem vagyok én irodalmár. Időmet agyoncsapandó, fordítottam, de tudtam, hogy végül az egész megy a szemétkosárba.

2009. december 23-án ismét Minszkben voltam. Korábbi munkahelyén, a Belarusz Tudományos Akadémián ebédeltünk vele, de nem ez a lényeg. Hanem az, hogy a műfordítási „nehézségeimet” megbeszélni (nem igazán voltak ilyenek – mint már mondtam, egyszerűen sehogy sem akaródzott komolyan

foglalkoznom evel a tevékenységgel mint olyannal), az Akadémia elnökhelyettese, Jakub Kolasz (1882–1956, a belarusz költészet és próza egyik klasszikusa) szobájában ültünk le. Ez valami olyasmi, mintha Arany Jánosnak, az Akadémia főtítkárának az íróasztalánál olvasnánk verset! Múzeum az eredeti berendezésekkel: képek, hatalmas cserepes növények, könyvespolcok, öblös bőr karosszékek, hatalmas antik asztal, Kolasz tollai, ceruzái – az utóbbiak még irnak is (kipróbáltam!).

És akkor, ennél az asztalnál J. egyszer csak odatesz elém egy tiszta fehér lapot a Piasecki-könyv mellé (ahol kinyílt), Kolasz ceruzája mellé pedig egy golyóstollat. Villámgyorsan kezdtem vetni a sorokat, persze szótár nem volt nálam – később kellett javítgatni, de mikor nem kell? Hát így lettem műfordító.

Azóta is, ha szépirodalmat fordítok, mindig magam elé teszem Arany János arcképét, amit Anyutól örököltem! Akár hiszitek, akár nem – segít. ☺

P.S. A Piasecki-könyvből három fejezetet megjelentetett a Tiszatáj folyóirat, a teljes regénnyel „házalok”. Majdnem biztos, hogy a lengyel „Könyvintézet” támogatná, de egyelőre nem akad a kiadására jelentkező, sajnos. Pedig nem kevés nyelven volt bestseller.

* * *

A fentieket 2016 őszén írtam a Facebookon. Azóta (most, 2018. novemberében, a Rézbong kiadónál) megjelent az egész Piasecki-regény magyarul. És csak a kontrollszerkesztőm – Pálfalvi Lajos – tudja, hogy mennyire csapnivaló volt az a fordításom. Lajosnak nemcsak ezért a korrektúráért vagyok hálás: sok támogatást kaptam tőle. Első könyvem, a *Kandúr a zsákban* megjelenése (Ab Ovo, 2013) óta ismerjük egymást. Uladzimir Nyakljajeu „Kandúrjának” kapcsán hadd mondjak ismét köszönetet szerkesztőmnak, Pataki Jutkának – nélküle nem lett volna belőlem az, aki (és nem lehetett volna happy endje ennek a sztorinak). A Jutkától tanultak nélkül sosem készülhetett volna el ez a folyóirat (sem).

Nem kevésbé fontos megemlíteni, hogy volt ennek a folyóiratnak előzménye, nem is akármilyen: a Nagyvilág 2009. decemberi, szintén „belarusz” száma. Szerkesztette: Pálfalvi Lajos. Abban a válogatásban még minden fordítás oroszból, ill. lengyelből készült.

Most, a Napútban – belarusz eredetiből. Hét fiatal, kezdő fordító kollégának köszönhető, hogy ilyen színesre sikeredett a szépirodalmi rész. Büszke vagyok rájuk, és nagyzási hóbortomban tanítványaimnak mondom őket.

Belarusz legnívósabb prózairodalmi díja a 2012 óta évenként kiosztásra kerülő Jerzy Giedroyc-díj. Az idei díjazottak nevét lapzártánk előtt három nappal hirdette ki a Belarusz Írók Szövetsége és a belarusz PEN. Úgy esett, hogy mindhárom díjazottól (1. Uladzimer Arlou, 2. Algerd Baharevics, 3. Vincesz Mudrou) bekerült egy-egy textus a válogatásunkba, az egyik zsűritagtól (Valjancin Akudovics) pedig kettő is. A korábbi díjazottak közül ketten szerepelnek kötetünkben: Ljudmila Rubljeuszkaja (2017-ban 2. díj) és Uladzimir Nyakljajeu (2013-ban 1. díj).